

Ensamhetens och tystnadens språk

KENNETH GUSTAVSSON

av Britte Montigny

Stockholmsfotografen Kenneth Gustavsson (1946-2009) är den annalkande vårens första gäst i Konsthallen Hishult. Redan i förstugan möter i mångfaldigad upplaga utställningens titelgivande fotografi - The Magic Bar. Bilden är tagen i Belfast det stökiga året 1983 då provisoriska IRA alltjämt utövade en terror som lämnade stadens gator och torg öde. Vid en av dessa grå och krigströtta gator ligger baren med sin flagnande fasad. Inte tillstymmelse till liv. Tomheten är lika kompakt som tystnaden. En förtäta stämning lägrar sig över bilden som fryses till orörlighet av den näst intill perfekta symmetrin. Dörröppningen gapar avisande, närmast hotfullt svart. Vad finns innanför? Kenneth Gustavsson ger inget svar – själv gick han aldrig in utan nöjde sig med iakttagarens roll - men bildens surreella övertoner manar fram idéer om bakomliggande, alternativa verkligheter likt Lewis' Narnia eller Carrolls Underland. Mer närliggande är dock de associationer till den amerikanske konstnären Edward Hopper (1882-1967) som The Magic Bar också väcker. Hopper var den amerikanska efterkrigstidens store skildrare av ensamhet och tystnad. I honom fann Kenneth Gustavsson en själsfrände.

I sin svart-vita fotokonst talar också Kenneth Gustavsson ensamhetens och tystnadens knapphändiga men likväl mättade språk. Redan under studieåren 1962-67 vid Christer Strömholms numera legendariska Fotoskola i Stockholm fick han av kamraterna smeknamnet Tystnaden. Om det beror på att han själv var ordknapp eller om hans bilder redan då präglades av tystnad ska vara osagt, men tystnaden löper som en obruten linje genom hela hans fotokarriär. Den inleddes på 60-talet, låg i träda under större delen av 70-talet för att mogna och utvecklas under 1980-talet då han "upptäcktes" av tidningen ETC och deltog i flera internationella fotoutställningar. Berömmelsen och erkännandet gjorde honom dock inte euforisk. Som fotograf förblev han kräsen och återhållsam. Sköt aldrig ett kameraskott på måfå. Så finns också endast ca 800 rullar bevarade, i fotosammanhang en bagatell. I utställningen/fotoboken The Magic Bar, som kan uppfattas som hans konstnärliga testamente, har mästerverken med motiv från Stockholm, Berlin, Paris, Belfast, New York med flera städer samlats. Presenterad på Fotografiska museet i Stockholm 2012 har den nu nått Hishult där de i allt 50 fotografierna visas i en på samma gång förtäta och luftig hängning som utan kronologisk och geografisk rangordning lyfter fram skönheten i varje bild. Tid och geografisk plats är också av underordnad betydelse. Oftast är Kenneth Gustavssons motiv tidlösa, allmängiltiga på samma sätt som ensamhet och tystnad är allmängiltiga begrepp.

Via Fotoskola, samarbeten och utställningar är Kenneth Gustavssons namn är oupplösligt förknippat med Christer Strömholm och Anders Petersen. Mycket förenar dem: Troheten mot det svart-vita mediet, gråskalans mollstämda tonläge, återkommande surreella övertoner och bildkompositioner som tangerar minimalism och Mies van der Rohes och Irving Penns hyllade tes att "less is more". Trots alla likheter har de ändå mutat in varsitt revir. Tillspetsat och utan plats för de nyanseringar som egentligen skulle behövas: Christer Strömholm – porträtt; Anders Petersen – utanförskap; Kenneth Gustavsson – ensamhet och tystnad.

Återigen denna ensamhet och tystnad. Visst förekommer det människor i Kenneth Gustavssons fotografier. Anonyma människor. Bilder av barn som leker i sin ensamhet. Av någon som ligger utslagen i en rännsten. Av människor utan ansikten som i slow motion rör sig genom ångloksdimmorna på Gare du Nord i Paris – en John le Carré-stämning laddad av surreell mystik. En surrealism som tycks återkomma i bilden av två människor som skyler sina huvuden i en regnrock – ett eko av surrealisten René Magrittes (1898-1967) skildring av ett kärlekspar (De älskande II, 1928) vars huvuden är inlindade i handdukar. Föga överraskande var Magritte liksom Edward Hopper en av Kenneth Gustavssons "husgudar" med – just det – ensamheten och tystnaden som ständigt återkommande gemensamma nämnare.

Nu och då låter släpper Kenneth Gustavsson också in djur i sin fotokonst. Ensamma och tysta djur. Bilder fyllda av empati som i skildringen av en tilltufsad varghund som i snöslask stryker tätt intill en husvägg; som av apan som klänger på burens galler; som av knähunden som från en portöppning ser ut över en tom gata; som av katten som med spänt kroppsspråk blickar ut genom fönstret som håller den fången... Bland djuren intar duvan en speciell plats och alldeles oförglömlig är den kolsvarta siluetten av en duva som i motljus fångats i flykten över Hudson Bay. Här finns allt som ger Kenneth Gustavsson en alldeles egen plats i svensk fotokonst: Exakt bildkomposition. Ensamhet. Tystnad. Minimalism. Surrealism – allt inbäddat i gråskalans mjuka skiftningar som löper från fågelsiluetterns sotsvärta till vattnets vitskimrande yta.